

Неопалиму купину знають в науці під назвою ясенєць білий, а в народі — як ефірник, ясенєць пахучий, пахуча охалка, глистний корінь.

Це багаторічна трав'яниста рослина з родини рутових. Прямостояче стебло заввишки 120 сантиметрів вкрите шкірястими листочками. Верхівка його закінчується китцеподібним суцвіттям. Рожеві, з біло-бузковим відтінком квіти мають своєрідний запах, що нагадує суміш аромату лимону, кориці та камфори.

Рід ясенцю об'єднує п'ять видів, які поширені в помірній зоні Євразії — від Франції до Далекого Сходу. На Україні зустрічається два види — ясенєць білий і голостовпчиковий. Своїми біологічними особливостями вони з давніх-давен цікавили людину. Багато їх таємниць не розгадано і сьогодні. А тому прийшли вони до нас овіяні численними легендами. Ось одна із них.

...Ще в сиву давнину на Поділлі, у тихій і затишній долині, де було з-під землі кришталеве джерело, осіли люди селищем і жили собі мирно та щасливо, аж поки не настали лихі часи. Насунули на край монголо-татарських орди. Не раз люті вороги наїждали на село, і тільки зграйища залишалися від хатин та чорне гайвороння кружляло над людськими трупами. Але щоразу село підіймалося з руїн, починалося в ньому життя.

Зізнацька вискочили ординці, спалили хати та й погналі всіх людей у неволю. Нікому було вже відбудувати село... І тоді сталося диво: на поселенні в долині, посеред крутих пагорбів, вирости дивовижні рослини, які не боялися вогню, бо самі спалахували полум'ям і після цього залишалися цілісними... Здавалося, у них уселився дух непоборного народу.

І справді, коли в теплий літній день піднести до рослини запалений сірник, то вона спалахує яскравим, зеленувато-блакитним полум'ям, яке на

кілька секунд оповиває її. Полум'я гасне, а ясинєць продовжує стояти неушкодженим, бо ж горіла не сама рослина, а тільки летючі речовини в повітрі навколо неї. Ця властивість ясенцю обумовлена наявністю в різних його частинах ефірної олії, вміст якої коливається від 0,06 до 0,31 процента.

Занесені до Червоної книги

Ясенєць білий

Рослина містить багато різноманітних органічних сполук, завдяки чому її здавна використовували від багатьох недуг. Широкий аспект дії корисних речовин ясенцю зацікавив учених-фармацевтів. І зараз уже є відомості, що його відвар та настій ефективні при лікуванні епідермофітії. Не виключена можливість, що з часом підтвердяться й інші цілющі властивості рослини. Тому вже з цієї точки зору ясенці заслуговують на бережне до них ставлення.

Найкраще зростає неопалима купина на сонячних трав'янистих і кам'янистих схилах, серед розріджених теплолюбних чагарів, у світлих широколистяних лісах, по узліссях,

галивинах, переважно на грунтах, багатих вапном.

Ще наприкінці XIX століття ясенєць білий був досить звичним на Хмельниччині. Відомий ботанік І. О. Шмальгаузен в 1895 році вказував на значне його поширення в околицях Нігнна Кам'янець-Подільського району та сіл Ярмолинеччини. Навіть значно пізніше ботаніки виявили чимало неопалимої купини на території Городоцького та Чемеровецького районів.

Під час маршрутних досліджень флористичного складу області в останні роки зростання ясенцю білого в більшості з вказаних місць не підтвердилось. На окремих територіях він залишився лише в поодиноких екземплярах. Це змусило занести рослину до «Червоної книги Хмельницької області».

Хочемо відмітити своєрідну «підступність» ясенців. Зриваючи їх квіти чи стебла, людина нічого спершу особливого не відчуває. І лише через певний проміжок часу проявляються симптоми отруєння організму. Людина недужає, підвищується температура, шкіра червоніє і вкривається волянистими пухирцями, мов після сильних опіків. Проте через день—два ці хворобливі явища, як правило, зникають, і тільки ще довго на шкірі залишаються темні плями. Тому при зустрічі з цією рослиною в природі не слід її зривати. Для продовження її роду краще зберіть насіння і висійте у квітнику.

Нехай оновита легендами рослина зацвіте на наших подвір'ях і в садах. А в природних умовах залишимо ясенєць білий як генетичний матеріал для майбутніх досліджень.

С. КОВАЛЬЧУК,
О. КЛЬОЦ.

«*Разневеке Лезімес*», 14 серпня 1984р.

ДЛЯ ПРИРОДОЛЮБІВ

Обласні товариство та інспекція охорони природи, Хмельницький обласний краєзнавчий музей і Кам'янець - Подільський сільгоспінститут підготу-

вали до друку 30 листівок про рідкісні рослини і тварини Поділля.

Частина з них уже видана. Листівки ілюстровані, містять дані про біологію, місцезростання рослини, занесених до «Червоної книги», про рідкісних птахів і звірів області.

О. СЕРГЕЄВ.

«*Раз. Лезімес*», 14 серпня 1984р.